

חבל נחלתו

סימן ג

העברת ספר תורה מבית כנסת אחד לשני

שאלה

והנמצאים בעזרה היו מביאים את ספריהם מבתיהם ביום הכיפורים כדי שיוכלו לקרוא בהם בבית המקדש. ב. וכן ניתן ללמוד מדברי הרא"ש שהובאו בטור (יו"ד סי' רע): "וכתב א"א הרא"ש ז"ל שזה לא נאמר (=מצות כתיבת ס"ת לעצמו) אלא לדורות הראשונים שהיו **כותבין ס"ת ולומדים בה** אבל האידנא שכותבין ס"ת ומניחים אותו בבית הכנסת לקרות בהם **ברבים**, מצות עשה על כל ישראל אשר ידו משגת לכתוב חומשי התורה ומשנה וגמרא ופירושיהם להגות בהן הוא ובניו. **מצות כתיבת התורה היא כדי ללמוד בה** דכתיב ולמדה את בני ישראל שימה בפייהם, ועל ידי הגמרא ופירושה ידע פירוש המצות והדין על בוריים לכן הן הן הספרים שאדם מצווה לכותבם וגם שלא למוכרם אם לא ללמוד תורה ולישא אשה".

והבית יוסף (יו"ד סי' רע) העיר: "ויש לתמוה היאך בא הרא"ש לפטור לאדם ממצות כתיבת ספר תורה ולהחליפה בחומשים ומשניות וגמרות ופירושיהן שהרי לא תלה טעם החילוק בין הדורות הראשונים לדורות הללו אלא שבדורות הללו אין לומדין בהן **אלא מניחין אותן בבית הכנסת לקרות בהם ברבים** וא"כ הוה ליה למימר שגם עכשיו חייבים לכתוב ס"ת וילמדו בהם כשם שהיו לומדים בדורות הראשונים לא לפטרם ממצות כתיבת ס"ת? לכך נ"ל שלא בא אלא לחדש לנו חיוב כתיבת חומשים ומשניות וגמרות ופירושיהם ואיסור מכירתן שגם זה בכלל מצות כתיבת ס"ת **ושזה יתיר מצוה מלכתוב ס"ת ולהניחו בבית הכנסת**

אשה אשר בבעלותה ספר תורה, השאילה אותו לבית כנסת במקומה. אח"כ עברה דירה למקום אחר שם נמצאים בנותיה ונכדיה. ספר התורה הוא ספרדי. בית הכנסת הראשון הוא ספרדי ויחד עם ספר תורה זה יש כארבעה ספרים וע"כ קוראים בו לעתים מזומנות. בית הכנסת השני הוא תימני ויש בו עוד כשמונה ספרים, ויקראו בו לעתים רחוקות הן בגלל ריבוי הספרים והן בגלל שהוא אינו כתוב כמנהג התימנים (עי' שו"ת יחוה דעת ח"ו סי' נו). אמנם בבית הכנסת השני כשיקראו בסה"ת יזכו אף נכדיה לקרוא בו. מה עדיף, להשאירו בבית הכנסת הראשון או להעבירו לשני?

תשובה

א. מעלתו של ספר תורה היא הקריאה בו. כאמור בסוטה (מא ע"א) לגבי קריאת כהן גדול ביום הכיפורים: "כל אחד ואחד מביא ספר תורה מתוך ביתו וקורא בו, וכל כך למה? כדי להראות חזותו לרבים". וברש"י:

"מכאן ואילך — לאחר שגמר כהן גדול לקרוא פרשה בברכותיה כל אחד מן הצבור מביא ספר תורה מביתו לעזרה דקסבר אין עירוב והוצאה ליום הכפורים אי נמי ירושלים דלתותיה נעולות בלילה ומערבין את כולה". "להראות חזותו — של ס"ת וניו דאמר מר (מזיר דף ב:) זה אלי ואנוהו התנאה לפניו במצות בס"ת נאה בציצית נאה".

חבל נחלתו

ולקנות שאר ספרים וללמוד בהם, ובס"ת מצוה לכתוב כדי שיקראו בו, אבל להניחו סתם שיקראו בו רק לעתים רחוקות אין בכך כבוד רב.

ג. אולם, אם בעל הספר או מי מיורשיו רוצה לקיים את מנהג האר"י כמובא בשו"ת תורה לשמה (סי' נח): "זרק הוא היה קורא בו כל ערב שבת קודש פרשת השבוע שנים מקרא כמנהג רבינו האר"י זלה"ה שהיה קורא שנים מקרא בס"ת שלו". אם אמנם רוצים מי מבעלי הספר להביא את הספר אליהם כדי שיוכלו לקיים זאת הם ובניהם, כאן עדיפות למקום החדש – מקום מגוריהם.

מסקנה

אם הספר עומד אך לשימוש הרבים ולקריאתם עדיף להשאירו במקום הקודם. אולם אם ברצון בעל הספר או יורשיו וכד' לקרוא בו שנים מקרא כל ערב שבת כמנהג האר"י יעבירוהו למקומם ויקראו בו.¹

לקרות ברבים אבל לכתוב ס"ת לקרות בו הוא ובניו פשיטא דגם האידנא זהו עיקר קיום מצות עשה שהרי הוא נוהג בו כמו שהיו נוהגים בדורות הראשונים. וכתב רבינו ירוחם (נ"ב ח"ב יז): על דברי הרא"ש שכן כתבו הגאונים.

וא"כ אין המצוה בכך שספר התורה ישהה בבית כנסת, אלא שיקראו בו וילמדו בו, וא"כ אם במקום אחד קוראים בו יחסית הרבה ובמקום אחר רק לעתים רחוקות ובדיעבד – ודאי שאין להניחו במקום השני.

וכ"כ הט"ז על (סי' רע ס"ב) כב"י: "וכ"כ הטור בשם הרא"ש ופירש ב"י דלא בא לפטור אותנו מכתובת ס"ת דאדרבה יש גם לנו לכתוב וללמוד בה, אלא בא לומר שיש מצוה גם בכתובת ספרים אלו". וכ"כ הד"מ והגר"א ודלא כפרישה וכש"ך שעתה אין מצוה בכתובה לעצמו, אלא בכתובת שאר ספרים אע"פ שמשמע מלשון הרא"ש כן. מדבריהם למדנו שבימינו מצוה לכתוב

1. הערת הרה"ג יעקב אריאל – רב העיר רמת-גן:

אחת הסיבות שלפיה הפוסקים פסקו שאין הספר קנוי לביהכ"ס אלא נשאר בחזקתו של התורם, הוא משום שאל"כ לא יצא בעל הספר במצות כתיבת ס"ת. כי המצוה היא שהספר יהיה שלו וראיתם מהקונה ס"ת כחוטף מצוה מן השוק. אלא שכאן מדובר ביורשים. יורש לא מקיים מצוה, אא"כ הגיה את הספר. למרות שהספר שלו. אולם עליו לעשות מעשה עיין אב"נ או"ח סי' מ. אם היורש לא יעשה שום מעשה אינו מקיים מצוה ולכן עדיף שהספר ישאר בביהכ"ס לטובת הרבים מתוך הנחה שמתוך השימוש התדיר בספר יגיהו אותו בכל פעם שתימצא טעות. ועוד, מכיון שמדובר בנכדים משמע שיש כמה נכדים והדבר תלוי אם מקיימים מצוה בשותפות. אלא שא"כ גם בביהכ"ס לא יקיים מצוה ושניהם שקולים ומצוה דרבים עדיפה, מה גם שביהכ"ס מוחזק בספר.

אלא שנדון השאלה הוא באישה שתרמה ס"ת. אם כן כל הדיון לא מתחיל. אישה הרי פטורה ממצות כתיבת ס"ת כשם שהיא פטורה מלימוד תורה. וא"כ מסירת הספר על ידה לביהכ"ס אין לפרשה כהשאלה שלא כאיש המוסר ס"ת לציבור שלא התכוון להקנות, מסתבר יותר שהתכוונה לתת את הספר במתנה וא"כ אין לה עוד זכות בספר ואינה יכולה להעבירו לנכדיה, אא"כ זו היתה כוונתה והממע"ה.